

Методичний коментар до уроку “На кінчиках пальців”

Шопеніана

Танцювальний марафон

Сьогодні влаштуємо ланцюжок балетних привітань. Покажемо, як ми радіємо зустрічі з однокласниками та однокласницями, сонечку, маленькому дощику і навіть осіннім хмаринкам.

Перша дитина вітається рухами, друга — повторює ці рухи з певними змінами, третя — повторює та змінює рухи і так далі.

Вправу можна виконувати під будь-яку музику, яка подобається дітям, але щоб увійти в цей урок, варто запропонувати їм музику Фридерика Шопена, наприклад [“Фантазію-експромт”](#).

- Чи знаєте ви, під музику якого композитора віталися?
- Що ви знаєте про Фридерика Шопена?

Знайомимося з композитором

Фридерик Шопен — видатний польський композитор і піаніст, національний герой Польщі. Твори Шопена посідають чільне місце в репертуарі провідних піаністів світу. Їх не втомлюються перевидавати найбільші звукозаписні компанії, його ім'ям називають аеропорти, вулиці міст, небесні світила, музичні фестивалі та конкурси.

Ще дитиною Фридерик проявив яскраві музичні здібності. У семирічному віці він почав навчатися гри на фортепіано, і того ж року був виданий складений ним коротенький полонез соль мінор. Майбутній віртуоз дуже полюбив деякі акорди, але його дитячі пальці ще не могли їх брати. Тоді хлопчик вирішив розтягнути свої пальці й навіть придумав для цього пристосування. Воно завдавало досить сильного болю. Незважаючи на це, юний піаніст носив його постійно, не знімаючи навіть уночі.

1830-ті роки в Парижі були плідним часом для композитора. Він написав свої найвідоміші твори й регулярно давав концерти, що мали шалений успіх. До 1838 року Шопен став дуже відомою людиною в Парижі.

Композиторська техніка Шопена вельми нетрадиційна й порушувала усталені в ту епоху правила та прийоми. Шопен був неперевершеним творцем мелодій. Використовуючи формули польських танців, митець збагатив західну музику новими ритмічними малюнками.

Протягом усього свого короткого життя Шопен писав вальси — це був один з найулюбленіших жанрів ніжного, сумного композитора.

Шопен створив близько трьох десятків етюдів. Мета етюдів — допомогти піаністові в подоланні технічних труднощів. Але етюди Шопена — це насамперед геніальна музика, до того ж вона блискуче розкриває можливості інструмента, немовби відсуваючи дидактичні завдання на другий план.

Шопен також вразив Париж своїми оригінальними мазурками й полонезами, сповненими слов'янськими танцювальними ритмами, типовими для польського фольклору. Ці чарівні барвисті п'єси вперше принесли в західноєвропейську музику слов'янський

елемент, що поступово, але невідворотно змінило ті гармонічні, ритмічні й мелодичні схеми, які класики XVIII століття залишили своїм послідовникам.

Незвичний балет

Уже понад 100 років на найкращих балетних сценах ставлять “Шопеніану”.

- Як гадаєте, чому балет має саме таку назву?

Творець шедевра — Михайло Фокін. 26-річний хореограф, взявши п'ять творів Фридерика Шопена (полонез, ноктюрн, мазурку, тарантелу і знаменитий сьомий вальс), поставив балет для благодійного вечора в Петербурзі, що відбувся на початку минулого століття.

Подивіться фрагмент балету “Шопеніана” (хореографія Михайла Фокіна, музика Фридерика Шопена). Зверніть увагу на те, як точно хореограф дібрав рухи до музики.

- Опишіть танець, доберіть якомога більше слів.
- Коли танцює соло, дует, а коли ми бачимо загальний танець?

Загальний танець виконують артисти кордебалету. Він подібний до оркестру чи хору — соліст веде танець, а кордебалет акомпанує йому, підкреслює його рухи. Мистецтво кордебалету потребує злагодженості й влучності рухів. Саме з кордебалету розпочинають свій шлях у театрі солісти, тому його вважають хранителем традицій.

- Який фрагмент вам сподобався особливо? Чим саме?
- Хореограф використав класичну чи народну хореографію? Доведіть.

Пригадати особливості класичної та народної хореографій дітям допоможе завдання на с. 8 із [робочого зошита-альбому “Мистецтво”](#) для 4 класу.

- Який танець виконується у відео — полонез, вальс, полька, марш? Поясніть свою відповідь.
- Чи може балерина на картині брати участь у цьому балеті?

Поговоріть із дітьми про те, що незвичного в балеті “Шопеніана”. Зазвичай у балетах є сюжетна лінія (пригадайте балети “Спляча красуня” (музика Петра Чайковського), “Білосніжка і семеро гномів” (музика Богдана Павловського), про які ми розповідали дітям у підручнику “Мистецтво” для 3 класу), а от балет “Шопеніана” безсюжетний, тобто в ньому немає оповіді про які-небудь події за участю персонажів вистави.

Основу “Шопеніани” складають так звані повітряні танці, виконувані під акомпанемент ніжної мелодії. Щойно піднімається завіса, глядачі потрапляють у світ романтичних мрій юного поета. Автор у виставі оживляє світ мрій, що з'являються в уяві молодого людини, а уособлюють ці бачення чарівні сільфіди, повітряний образ яких зароджується у свідомості мрійника.

Балет “Шопеніана” відрізняється від інших ще й тим, що створений на музику, абсолютно не призначену для балетної хореографії. Хореограф-новатор Михайло Фокін, майстерно володіючи тонкощами балетної техніки, створив такі танці, які сприймаються

всіма як музика геніального композитора, що ожила. Таку хореографію ще в XIX столітті називали ballet blanc (білий балет).

Спочатку багато сучасників Михайла Фокіна сумнівалися, що його задум створити справжній балет на музику творів Шопена буде здійснений, а спектакль матиме успіх. Але після виходу “Шопеніани” на велику сцену інші балетмейстери стали створювати “Лістіану”, “Моцартіану”, “Штраусіану”. Нині на сценах театрів можна побачити хореографічні композиції на музику різних інструментальних і симфонічних творів класичних композиторів.

- Якби ви були хореографами, кому з композиторів присвятили б балет? Чому?

Взуття для балерин

Витончені рухи — це величезна робота кожного артиста балету та їхніх педагогів-репетиторів. Але в балерин є ще маленький секрет, який допомагає їм підкреслити повітряність рухів. Сьогодні ми розкриємо його.

Балерина танцює на кінчиках пальців. Саме завдяки цьому здається, що вона летить над сценою. Танцювати так допомагає взуття з твердим носком, яке винайшли на початку XIX століття, — пуанти. Нині це обов’язковий елемент класичного балету, використовується при виконанні жіночого танцю. Саме завдяки пуантам балерина танцює, спираючись на кінчик великого пальця ноги.

Танцювати в пуантах нелегко, адже твердий носок натирає ноги. Пуанти в наш час виготовляють із атласу. Жорсткий носок виходить завдяки використанню спеціального крохмального клею, яким просочують його внутрішні шари. Після сушки пуантів носок стає твердим. Але він досить швидко розм’якшується, атлас на пуантах рветься. Тож за одну виставу балерина може змінити кілька пар пуантів.

Спільний танець

Послухайте вальс № 10 сі-мінор Фридерика Шопена. Поставте з однокласниками та однокласницями танець — виберіть хореографа, розподіліть інші обов’язки. Намагайтеся дібрати рухи відповідно до музики.

- Чи слухали ви раніше твори Шопена?
- Які вам найбільше сподобалися? Розкажіть про них і порекомендуйте однокласникам та однокласницям.